

Birgittas huva

För något år sedan försökte jag mig på den här huvan med hjälp av Aron Anderssons och Anne Marie Franzéns redogörelse i *Birgittareliker*, 1975. Jag hade också fått konserveringsrapporten. Jag tänkte att en huva vore ett bra underplagg till en yllehätta. Men det talades bara om manliga coifer, inte om några huvor för kvinnor. Jag letade bl.a. i den etnologiska litteraturen jag hade i bokhyllan för att hitta något om kvinnor och linnehuvor.

Camilla Luise Dahls genomgång i *Birgittas hue* (i *Medieval Clothing and Textiles*, Volume 4, 2008) av texter visar att kvinnor bar linnehuvor. Ordet huva verkar vara det vanligaste för det här plagget. Troligen bars huvorna under andra huvudbonader t.ex. slöjor och olika yllehättor, som man då satte fast med nålar i huvan. Eller också enbart huva i mer vardagliga sammanhang.

I artikeln visar Camilla illustrationer från 1300- och 1400-talet på kvinnor i vad som kan vara linnehuvor. De är påsiga bak, går ut i sidorna och visar vad som kan vara en mittsöm. Det finns också illustrationer av huvor med smala band som viras två varv runt huvudet. Att man också bar något som kan tolkas som en huva under andra huvudbonader finns det också exempel på. Camilla jämför de här huvorna med de hårnät som bars vid samma tid. De har samma form.

[Bild på en sådan huva:](#)

När Camillas artikel kom tog jag fram mitt gamla material och gjorde ett nytt försök. Efter diverse tester i bomullstyg blev det här min första huva.

Huva nr 1

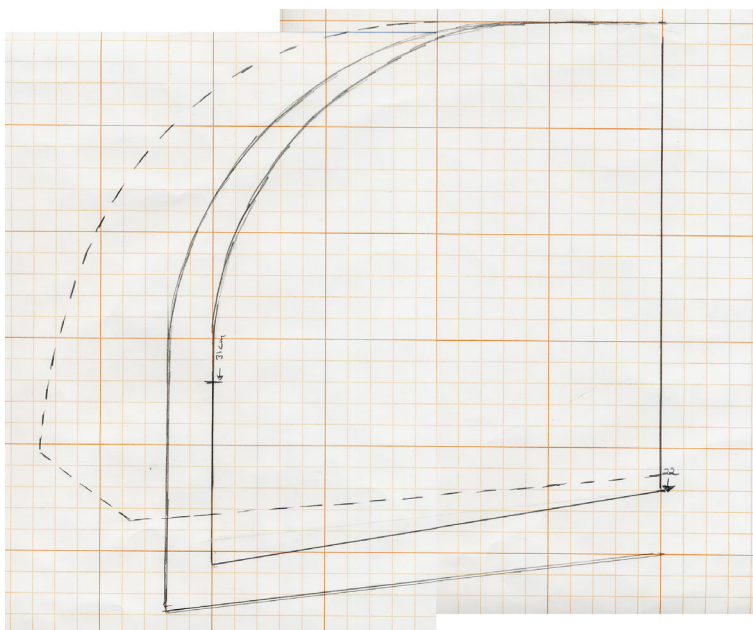

Tyget är ett ganska tungt linne från en gammal linneduk, vackert mönstrat men kanske inte fullt historiskt korrekt. Om man jämför med bilderna av orginalhättan ser det riktigt likt ut. Jag har fogat samman huvans halvorna med en smal spetslös. En smal framkant fortsätter i banden som ska viras runt huvudet. Det ganska tjocka tyget gjorde att jag inte fick ihop vecken mer än till 3,5 – 4 cm. Det borde varit 1 cm mindre. På mönsterskissen nedan är det den större ritad med hel linje.

Orginalhuvan

Huvan är gjord till ett litet huvud. Med de mått som Camilla kommit fram till, och som är ungefär det som jag också kom fram till, räcker den inte till mitt huvud.

Huvan är sydd av två rektangulära stycken som är rundade upptill. De är hopsydda med en spetsöm som är 31 cm. Nedanför spetsömmen är det lämnat en sprund 8,5 -9 cm. Camilla har ritat ut mönstret som en rektangel, men för att få till både en kurva på 31 cm och ett sprund fick jag göra bakkdelen längre – det mindre mönstret på bilden. Den nedre delen rynkas och böjs framåt och fästs in i den påsydda framkanten. Framkanten, inklusive vecken, är 44,5 – 45 cm. Framkanten fortsätter i band som läggs runt huvudet och håller huvan på plats. I artikeln finns illustrationer och beskrivning hur huvan sys.

Camilla menar att huvan ska bäras så att sprundet böjs ut mot sidorna och bildar ett nackparti såsom det är på de bilder hon visar i artikeln. Det är detta jag inte får att fungera i praktiken.

På min huva nr 1 går sprundet ihop i nacken. Eftersom det tyget är ganska tungt gjorde jag en till i samma storlek i ett tunt linne, lite mer jämförbart med orginalhuvan. Den uppförde sig lite annorlunda, hängde inte ner bak.

Huva nr 2

Framkanten på min huva är 54 cm, och då går den nästan ihop bak. Sprundet bak är nödvändigt för att kunna sätta på sig huvan. Utan sprund är det nästan omöjligt att få den över håret, även om man som jag inte har så mycket hår att vrida upp. Om man har mycket hår och en håruppsättning tror jag inte det går. Jag gjorde först sprundet endast 3 – 4 cm, men fick förlänga det. Den här huvan är hopsydd utan någon dekorativ mittsöm.

Huvan fungerar bra under t.ex. en öppen yllehatta. Att använda enbart huvan borde vara jämförbart med att uppträda i skjortärmarna!

Fundering 1:

Om huvan ska bäras så att sprundet böjs ut åt sidorna, samtidigt som man drar banden bakåt, får inte framkanten + sprundets båda sidor vare större än motsvarande mått på huvudet, annars dras ju sprundet samman!

Fundering 2:

Birgittas huva har en framkant på 44,5 – 45 cm och ett sprund på 8,5 – 9 cm. Om vi tar de minsta måtten blir det $44,5 + 8,5 + 8,5 = 61$ cm runt om. Jag får det inte att stämma med den lilla huvan. Men om den bars hopdragen i nacken stämmer det bättre.

Ett test till:

Jag ville ändå få till en huva med det utseende som Camilla beskrev för mig:

Hvis du har en stor hårbolle i nakke og spreder spiltten over hårbollen, så holder den siderne spredt - om man ikke har noget hår i nakken, ja så bliver nakkesplitten trukket sammen når man binder den henover issen. Men plisseerne i siden gør at huen får form som et hårnnet eller hårpose - så hvis den altså er bred nok, så kan man fylde håret ned i posen - det er ikke meningen at den skal sidde helt stramt bagtil, det er meningen der skal være en sådan vid hue om baghovedet.

För att få till en sådan huva fick jag göra den extremt bred och kort, se den streckade modellen. Det blev bara en bomullsmodell, för jag tyckte inte om den och på det här sättet har man ju kommit långt från originalet. Den var också svår att få på utan att få håret i ordning.

Fundering 3:

Efter mina olika bomullshättor (det har blivit ganska många under resans gång) och de två färdiga linnehuvorna är min tes att huvan är gjord för att dras ihop bak och sprundet är till för att man ska kunna ta den på sig.

En nutida jämförelse: I syslöjden för massor av år sedan fick vi sy mössor att ha när vi hade skolkök och lagade mat. De var sydda av en cirkel, om jag minns rätt. Cirkeln var rynkad mot ett band som gick runt hela vägen och som skulle ha huvudets storlek – alltså måttet runt hjässan och nacken. Och de hade ett sprund bak, annars hade vi inte fått dem på oss, och bandet slutade i knytband.

En etnologisk jämförelse

Jag slog upp Ella Odstedt, *Övre Dalarnas bondekultur under 1800-talets förra hälft*. 1953.

Här används orden huva och hatt för linnehuvudbonaden. Bar man en huvudbonad över, kallades den för hätta.

Från flera socknar finns uppgifter om att huvor och hättor haft band i nacken som knöts ett par varv runt huvan/hättan. Senare blev det ett löst band som bands runt hättan.

Håruppsättningen har varit viktig för att få rätt utseende på huvor och hättor. Man hade därför särskilda valkar att vira håret runt.

Om Morakvinnornas hattar står det:

Hattarna ha nedtill en dragsko med ett vitt band indraget. Med dessa band drogs hatten ihop i nacken, varefter banden drogos framåt och över hårfästet i pannan, korsades, drogos bakåt och knöts med en *lycka* (*slumplucka*). Denna och bandändarna voro så långa, att de hänga ett gott stycke nedåt ryggen.

Fig. 121. Morakvinnor, tre generationer. Flickan har håret lindat med röda band, vilka hänga i en lycka i nacken, modern och mormodern bära båda hustruhatten, vilken är bunden med band framom flätorna, vilka avteckna sig under hatten. — Samtliga bära det gamla halsklädet med krage, mormodern också vittröja.

Ännu en jämförelse

Jag hittade en bild från Odense Skt. Knuds kyrka, ett epitafium daterat 1576, i en artikel Camilla skrivit om förklädet på hemsidan för Aarhus Middelalderssammenslutning.

[Bilden finns här](#)

Se på kvinnan till höger. Man skulle kunna tänka sig att hon bär en linnehuva, troligen stärkt, med ett smalt band lindat kring den. Och över den bär hon en mindre hätta som bara täcker bakhuvudet. Linnehuvan har samma linje runt ansiktet som "Birgitta huva", om man låter den gå ihop bak.

Ett tillägg 29 juni 2008 – Det är på håret det hänger

Både mått och utseende. Med en bred hårfläta bak mellan öronen och påsatt så att hårfästet nästan syns blir det så här. Det är alltså samma huva som ovan.

Jag fortsätter att fundera.